

PREDBEŽNÁ ZPRÁVA O VÝSKYTOCH ČERVENICE V JUHOSLOVENSKOM KRASE

(Tab. XLVI, ruské a nemecké resumé)

Výskyty červenice (terra — rossa) v Juhoslovenskom krasi môžeme rozdeliť na dve od seba sa rozlišujúce oblasti. Sú to jednak výskyty na skrasovatenom povrchu triasových vápencov, jednak výskyty v polohách bazálnych panónskych štrkov v preplavenej forme.

Červenica vyvinutá na skrasovatenom povrchu triasových vápencov sa vyskytuje v severnejších, silne skrasovatených častiach Juhoslovenského krasu (Plešivecká planina, severná časť Silickej a Koňardskej planiny), kde vyplňuje škrapové pukliny a závrty málo presakované povrchovou vodou. Pokrývka červenice v tejto oblasti je nesúvislá, nepatrnej moci a v miestach bujnejšej vegetácie ju vystrieda rendzina. Z celkového charakteru výskytov možno predpokladať, že červenica z týchto severných oblastí bola a je pohlcovaná závrtmi a odnášaná presakujúcimi povrchovými vodami do podzemných ponorov.

Červenica sa okrem toho nachádza aj v sutinách lemujúcich Plešiveckú a Silickú planinu spolu s brekciovitými úlomkami vápencov, čo tiež nasvedčuje jej splavovanie povrchovými vodami.

Druhou oblasťou červenicových výskytov je pruh tiahnuci sa od pustý Sós cez Gemerskú Hôrku, Ardovo, Dlhú Ves až po Domicu. Tvorí tu rozsiahle a mocné náplavy, ktoré sledujú hranice styku panónskych štrkov s triasom. Akumuluje sa vo forme nepravidelných polôh a deltovitých uloženín na báze panónskych štrkov.

Panónske štrky pokrývajú južný okraj Juhoslovenského krasu a siahajú až po Putnok a Sajóköz do Maďarska. Sú čiastočne vo fácií Szendrő-Rudabánskeho uhlonosného panónu (Balogh, 1949). V Juhoslovenskom krasi sú tvorené jednak sladkovodnými vápencami a jednak štrkovito piesčitými deltovými usadeninami, dosahujúcimi v miestach aj 150 m (Homola, 1951). Štrkový materiál patrí delte rieky Slanej, podobne ako aj vápencový materiál spodného sarmatu, prečo Balogh spodný

panón stotožňuje s vrchným sarmatom avšak s poznámkou, že spodno-panónska panva na severe Juhoslovenského krasu presahuje známy rámec spodnosarmatskej panvy. O tom, že červenica je preplavená do bazálnych polôh panónu, prípadne že je vklínená medzi panón a triasové podložie, dokazujú odkryvy pri Plešiveckom Ardove, Dlhej Vsi a v obci Meliata. Najlepším dôkazom však je zárez železničnej trate Plešivec—Muráň pri zastávke Gemerská Hôrka, okolo kóty 281.

Zárez odkrýva terén v dĺžke ca 300 m a v hĺbke 20 m. Môžeme v ňom pozorovať tento sled. V spodných častiach zárezu sú vyvinuté čisté hrubozrnné panónske štrky, potom nasleduje 7 m mocné súvrstvie, v ktorom sa veľmi pestro striedajú preplavené polohy šošoviek ílu, vrstvy pieskov znečistených červenicom, a konečne nepravidelné vrstvy čistej červenice. Toto súvrstvie sa dá sledovať v záreze v dĺžke 200 m. Nad ním leží vrstva pomerne čistej, 5—6 m mocnej červenice. V strede zárezu, v jeho najvyššej časti, je vyvinutá šošovka ílu znečisteného červenicom. Asi 50 m juhovýchodne od železničného zárezu sme zistili nové súvrstvie dosť čistej červenice v polohe panónskych štrkov. Celkový úklon vrstiev a šošoviek červenice, ílov a pieskov znečistených červenicom, je 40—50° k juhu a je šikmý vzhľadom na polohu čistých panónskych štrkov. Teda charakter tohto výskytu poukazuje na delťovitý vývoj, pričom červenica bola postupne splavovaná do bazálnych štrkovitých polôh transgredujúceho panónskeho mora. Povaha štrkov poukazuje na miernu a pozvoľnú transgresiu.

Takéto pomery sú obdobné pre celú oblasť styku panónu s triasom, pričom polohy červenice sa tiahnu pod panónskou štrkovou pokrývkou až na juh k Rudabányi, kde sa Balogh zmieňuje o vrstve červenice medzi triasovým podkladom a panónom.

Na základe uvedených pomerov možno usudzovať, že výskyty v oblasti Sós puszta, v obci Meliata a v údolí medzi Ardovom a Domicou boli odkryté eróziou, ktorá sa začala prejavovať po akumulácii panónskych delťových uloženín.

Problematické je objasnenie pôvodu červenice v oblastiach Silickej Brezovej a Silice, kde sa v údoliach miestami vyskytuje rozsiahle. Je teraz otáznne, či sa v týchto údoliach zachovala v dôsledku odlišných petrografických vlastností a tektoniky podložných hornín (Fiala, 1930).

Počiatok vzniku červenice sa nedá určiť s presnosťou. Je isté, že časť nachádzajúca sa v južnej časti Juhoslovenského krasu je staršia ako panónske štrky. U červenice, nachádzajúcej sa v severnejších skrasovaných oblastiach (Plešivecká planina, severná časť Silickej a Koňardskej planiny), možno pripustiť aj popanónsky vek.

Bauksitické úlomky, o ktorých sa zmieňujú Schréter, Fiala a

Homola, nenašly sa, ale možno pod panónskou pokrývkou predpokladať odplavené zvyšky bauksitických ložísk.

Na základe pozorovaní, pretože sa nenašly žiadne príznaky svedčiace o vzťahu červenice k bazickým horninám, možno tvrdiť, že v oblasti Juhoslovenského krasu je viazaná na vápence alebo na horniny bohaté na vápence. Ich vznik možno vysvetliť rozkladom za mediteránneho podnebia, aké bolo u nás koncom treťohôr. Výskyty bauksitických úlomkov však dovoľujú predpokladať, že ich vek spadá do starších dôb (začiatok treťohôr), keď bolo tropické podnebie.

Podľa analýz (SiO_2 : 50—52 %, Al_2O_3 : 18—25 %, Fe_2O_3 : 7—10 %) červenica je sialitického charakteru. Pochody alitizácie sme nezistili.

Ďalší výskum vzhľadom na výskyty červenice v Juhoslovenskom krase by sa mal zamerať najmä na podrobné petrografické štúdium panónskych sedimentov, ďalej na presné vymedzenie vystúpenia panónskeho mora. No najväčšiu pozornosť treba venovať osvetleniu veku a vzniku červenice. Vyriešenie nadhodených problémov by nám osvetlilo vzťahy červenice k panónskej štrkovej formácii, ako aj vznik väčších výskytov, ktoré neležia priamo v oblasti panónskych usadenín, hoci javia k nim vzťah.

*Katedra geológie a nerastných surovín
Vysokej školy technickej, Košice*

LITERATÚRA — ЛИТЕРАТУРА — BIBLIOGRAPHIE

- Balogh K., 1949: A Bodva és Sajó köztli bernaköszénterület földtani viszonyai. FK LXXIX, 5—8. Budapest.
- Fiala F., 1930: Několik poznámek k morfologii Jihoslovenského krasu. Věst. SGÚ VI, 1930, 4—6. Praha.
- Homola J., 1951: Stratigrafie a paleografie Juhoslovenského krasu. Sbor. ÚÚG 18. Praha.
- Schréter Z., 1935: Die geologischen Verhältnisse der Umgebung von Aggtelek. JUGA 1925—1928. Budapest.

Vysvetlivky skratiek

- FK — Földtani közlöny. Budapest.
- JUGA — Jahresberichte d. k. ung. geol. Anstalt. Budapest.
- Sbor. UUG — Sborník Ústředního ústavu geologického. Praha.
- Věst. SGÚ — Věstník Státního geologického ústavu ČSR. Praha.

ПРЕДВАРИТЕЛЬНОЕ СООБЩЕНИЕ О НАХОЖДЕНИИ КРАСНЫХ
ПОЧВ (*terra rossa*) В ЮЖНОСЛОВАЦКОМ КАРСТЕ

(Табл. XLVI)

Красные почвы встречаются в Южнословацком Карсте, как на карстовой поверхности триасовых известняков в их северной части (Плешивецка планина, северная часть Силицкой и Конярской планин), где они образуют прерывистый неглубокий покров, подвергавшийся и сейчас подвергающийся размыву и сносу просачивающейся водой в подземные пустоты, так и в южной части Карста по линии контакта паннонской галечниковой формации и подстилающих триасовых известняков и доломитов (Шош-Пушта, с. Гемерска Горка, Ардово, Длга-Весь, вплоть до Домицы), где *terra rossa* снесена в базальные части паннонских галечников. Последние местонахождения более обширны, мощны и, повидимому, уходят на юг под паннонский покров вплоть до Венгрии.

Терра-россовые наносы вместе с глинами и песками имеют здесь характер дельтовых отложений, о чем свидетельствует обнажение в железнодорожной выемке у ст. Гемерска Горка. Эти дельтовые отложения паннонских галечников *terra-rossa* были обнажены паннонской эрозией и выходят на поверхность в долинных частях Южнословацкого Карста в области Шош-Пушта, в окрестностях с. Ардово и в долине между с. Ардово и с. Длга-Весь.

Установить время возникновения красных почв в настоящее время не представляется возможным. Однако, можно с достоверностью утверждать, что *terra rossa* находящаяся в дельтовых наносах, более старшего возраста, чем паннон. Возраст *terra rossa* находящейся в более северной части Карста, на известняках, может быть и более молодым (последипаннонским). Красные почвы в области Южнословацкого Карста можно считать на основании имеющихся до сих пор данных, производным реликтом известняков. Они носят характер сиалитический, процессы алитизации не наблюдались.

Со словацкого перевел О. Г р е б е н щ и к о в.

Кафедра геологии и полезных ископаемых
Высшей Технической Школы в гор. Кошице

Пояснение к табл. XLVI

Табл. XLVI: Профили наносов с *terra rossa* в железнодорожной выемке над с. Гемерска Горка. 1 — суглинок, 2 — пески, 3 — галечники, 4 — *terra rossa*, 5 — светлый известняк (триас).

VORLÄUFIGER BERICHT ÜBER DIE TERRA-ROSSA-
ABLAGERUNGEN DES SÜDSLOWAKISCHEN KARSTES

(Taf. XLVI)

Terra rossa-Ablagerungen finden sich in der Südslowakei erstens im Gebiete des Südslowakischen Karstes, welcher aus Triaskalksteinen gebildet ist, und zweitens am Südrande des Karstgebietes, und zwar in Zusammenhang mit pannonischen Schottern, deren Basis sie bilden. Das Alter der Terra rossa-Ablagerungen kann nicht mit Sicherheit festgestellt werden, doch ist es sicher, daß sie vorpannonischen Altes sind. Die Terra rossa des Karstgebietes könnte aber auch von jüngerem Alter sein.

Kateder für Geologie und Lagerstätten der Technischen Hochschule in Košice.

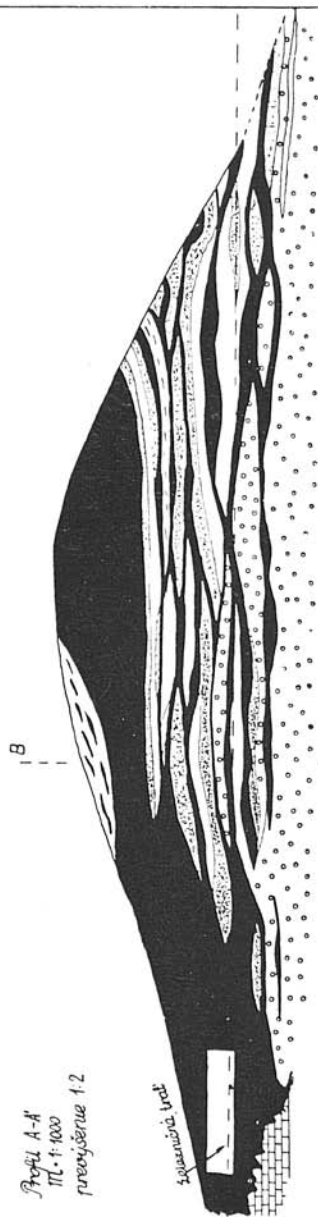
Erläuterung zu der Tafel XLVI

Profil der angeschwemmten Ablagerung mit Terra rossa im Eisenbahneinschnitte bei Gemerská Hôrka. 1. — Lehm, 2. — Sand, 3. — Schotter, 4. — Terra rossa, 5. — heller Kalkstein (Trias).

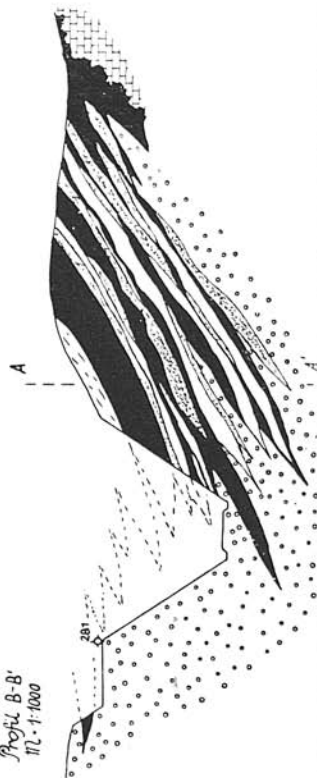
Profily terra rosovými náplavami v železničnom zarez
nad Semerskou Hôrkou

Profil A-A'
1:1000
previsenie 1:2

železničná trať

Profil B-B'
1:1000

Legenda:

1	il
2	piesky
3	stoky (panonske)
4	terra rossa
5	stredný bryozoe (bryas)